

בס"ד ט' בניסן התשס"ד

פסק דין בנושא: מקח טעות בקניית רכב

תיאור המקרה בקצרה:

אדם קנה מחבירו רכב. קודם לקניה היה הרכב ברשותו לצורך בדיקות. לטענתו המכונים לבדיקות רכב לפני קניה היו סגורים באותה תקופה עקב שביתה לכן הסתפק בבדיקה שטחית במוסך. המוכר תיקן את הטעון תיקון (נזילה במשאבת דלק ועוד מספר תקלות קטנות) ואז שילם הקונה את סכום המקח: 37,000 ₪. באותו זמן מחיר המחירון היה 46,000 ₪.

לאחר הקניה הבחין הקונה כי נורת ההתראה בלוח המכשירים המעידה על תקלות נדלקת באופן רצוף. אמנם גם קודם לכן היתה דולקת לפעמים אולם המוכר טען כי הדבר נבדק ונאמר לו כי הכל תקין (הבדיקה הזו נערכה במוסך מורשה בו משתמשים בכרטיס אלקטרוני השייך לרכב ומתאר את כל שאירע בו). בעקבות זאת זאת לקח הקונה את הרכב לבדיקה באחד המוסכים המורשים לסוג זה. בבדיקת הכרטיס האלקטרוני במחשב התגלה כי מנגנון ההפעלה לכריות האויר המתנפחות (המיועדות להגן על יושבי הרכב בעת תאונה ח"ו), פגום. נאמר לו כי נורת ההתראה למערכת זו נותקה במזיד ע"י מישהו. לטענתו הרכב עבר תאונה חזיתית.

נוסף לטענה זו נודע לו כי קלקול במערכת ניתוק ההתנעה (אימובילייזר) מונע ממנו לבטח את הרכב, דבר שלא ידע לפני הקניה.

הקונה מתלונן על שתי תקלות נוספות: א. משאבת הדלק גולשת, במוסך נאמר לו כי התיקון שביצע המוכר היה שטחי ביותר וכי נעשתה באופן כזה כי המוכר ביקש למכור את הרכב. ב. הרדיו לא עבד - המוכר נימק זאת בכך שהרמקולים מקולקלים (הוצאה קטנה) ולבסוף הסתבר שהמגבר שרוף.

סיכום התביעה: התובע דורש לבטל את המכירה משום שהמוכר הטעה אותו, אמר לו שהרכב תקין ואפשר לתדלק ולנסוע.

טענת הנתבע: לא ידעתי על כל התקלות שהקונה טוען. את משאבת הדלק תיקנתי וגם את הדברים האחרים שהיו אז. לא אמרתי למוסך שאני עומד למכור את הרכב וכמו כן הרכב לא עבר תאונה או מכה שבגללה היה עשוי המחשב להשרף כנראה שהדבר אירע ברשות הקונה. ועוד, הקונה היה יכול לבדוק את הרכב וזו בעיה שלו שלא גילה את התקלות שהיו ברכב לפי דעתו.

נושאים לבירור:

- א. האם ניתן לטעון טענת מקח טעות במקרה זה?
- ב. במידה ולא ניתן לטעון שהמקח היה בטעות, מי חייב בעלות התיקונים הנ"ל?

א. האם ניתן לטעון טענת מקח טעות כאשר הקונה היה יכול לבדוק את המקח?

המגיד משנה הלכות מכירה פרק טו הלכה ג' כתב וזה לשונו:

יש מי שכתב שאם היה הדבר שהלוקח יכול להבחינו לאלתר כגון שיכולים לנסותו ולטועמו ולא הקפיד לעשות כן והמוכר מכר לו סתם אינו חוזר.

הסמ"ע העתיק את המ"מ הנ"ל בסימן רל"ב ס"ק י', ומשמע שפוסק אותו להלכה. אולם המל"מ ה"מ שם חלק על דברי המ"מ וכתב שדברי הר"ף והרמב"ם ז"ל סותרים זאת. בפת"ש בסימן רל"ב הביא מחלוקת הפוסקים; היו שקיבלו את דברי המ"מ והיו שכתבו שדוקא אם היה יכול לבדוק קודם המכירה (כ"כ השב"י ותרומת הכרי) ובנוכח השולחן למוהר"ר מרדכי חיים לבטון זיע"א בחלק חו"מ סימן טו, לאחר שהביא דברי המסכימים (הרדב"ז ומהריק"ש ומהר"ש דוראן) ולעומתם הסוברים שסברת המ"מ סברה יחידאה היא (כ"כ מהרשד"ם מהריט"ץ והמל"מ), כתב:

איך שיהיה לפקע"ד שאפשר לומר שאלו היה נמצא בימיהם דברי תשו' הגאונים הנז"ל שהיו חוזרים בהם אפי' להוציא מיד המוחזק אבל מ"מ באין ספק שהמוחזק יכול לומר קי"ל כהאי סברא.

ותשובת הגאונים המדוברת היא זו [שער ששי סימן ד']:

וששאלתם ראובן זכין ליה חמרא לשמעון ולא אודעיה במומין דאית ביה ובעי שמעון לאהדורי א"ל ראובן לית לך לאהדורי וכו' ועוד א"ל אנא יהיבנא לך חרם בשמיה דהוא גברא דלא חזיתנין למומין וכו' תשובה: הכין חזינן וכו' דשמעון דהוה בעי למידק ועיוני בחמרא דקא זבין וכו' אבל מן דינא לית ליה לראובן לאודועי ואורחיה דראובן לאשבוחי לחמריה ואורחיה דשמעון לאתויי ספסירא וידע במומין דבהמה וכו' הלכך שמעון הוא דבעי מידק לנפשיה ולית ליה לשמעון לאהדודי לחמרא דראובן. ע"כ.

מאידך, יש ללוקח לטעון ולומר את סברת השולחן ערוך סימן רלב סעיף יב שכתב: "טריפות דסירכא, הוא הדין דמבטל מקח"; ואמנם מוסיף השו"ע "ויש חולקים". אולם קי"ל דהלכה כסתם ומכיון שהתובע ספרדי יוכל לדרוש ביטול המקח. אלא שלאידך גיסא הנתבע אשכנזי והרמ"א פסק כ"יש חולקים" ונימק זאת: "דהואיל והוי דבר דשכיח, הוי ליה לאתנויי". א"כ גם כאן יכול לקיים את המקח בטענה זו. ועיין יביע אומר חלק ז' חו"מ סימן כ'.

לענ"ד נראה שטענה זו יש לדחות מכיון שמום זה אינו שכיח ובזה גם הרמ"א יודה כיון שלא אסיק אדעתיה ולא נתכוון למחול על כך.

ואמנם יש לדחות את טענת הקונה מצד אחר, היות ובנד"ד המוכר מוחזק בכסף יכול הוא לטעון קי"ל כדעת הגאונים הנ"ל ועוד יכול לטעון קי"ל כרדב"ז והשב"י דכ"ע מודו בזה שיכל לבדוק קודם המקח¹.

¹ בפס"ד של ביה"ד האיזורי ברחובות אודות מוכר שלא גילה כי הרכב שמכר שימש קודם לכן ללימוד נהיגה, שם הובאו נימוקים אלה אך לדינא נקטו הדיינים שם כי הצדק עם הקונה משום שבמקום שיש טירחא לבדוק יודה גם המ"מ, כ"כ בעל "משפא שלום" סימן רל"ב וכ"כ בכסף הקדשים שם, עוד הועלתה בפסה"ד הנ"ל טענה כי ברכב משומש ישנה חזקה שאדם בודקו וכמו דבמומי אשה אמרינן חזקה אין אדם שותה בכוס אלא אם כן בודקו. וכותב שם הרב א. אטלס שליט"א כי בימינו מוסך הוא כמו "בית מרחץ" דבמקום שיש מרחץ גם על מומין שבסתר אינו יכול לומר לא ידעתי, כיון שבודקה בקרובותיו. וה"ה גם בזה.

ונראה שבנד"ד אף שיכול לטעון קי"ל כמ"מ וכפוסקים הנ"ל, היינו דוקא על פגמים וקלקולים הנובעים מבלאי מתמשך, אולם באביזר בטיחותי שאינו צריך להפגע משימוש סביר ברכב אלא רק בתאונה, ותאונה כזאת על פי דברי המוכר לא אירעה ברכב. ועוד, שבדרך כלל כאשר מערכת זו אינה שמישה ישנה נורה בתא הנהג המתריעה על כך אלא שברכב זה נותקה נורת ההתרעה וזה עצמו מום לא שכיח שאינו קורה בשימוש רגיל, גם לא בתאונה וקשה לבדוק אותו.

ועוד, מסתבר כי בבדיקה של מכוון לבדיקת רכב לקניה לא ניתן היה לגלות פגם זה, משום שהפגם היה במערכת ההפעלה הממוחשבת (טענה זו יש לברר ע"י איש מקצוע²).

מסקנת סעיף זה; כי אי אפשר לטעון כלפי הלוקח שהיה יכול לבדוק, משום שהמום עליו מדובר אינו שכיח, יתכן ולא ניתן היה לגלותו, בדיקה זו מחייבת הוצאות וטירחה ובזה רבים הסוברים שלא מוטל על הלוקח לבדוק, (מלבד תש' הגאונים ממנה נשמע שגם באופן כזה על הקונה לבדוק).

2. האם העובדה שהקונה השתמש ברכב לאחר הקניה מבטלת את זכותו לטעון מקח טעות?

במהלך שמיעת הטענות בביה"ד התברר כי הקונה השתמש ברכב מספר פעמים עוד קודם שקנה אותו בזמן שהחזיקו לצורך בדיקה וגם לאחר שקנה, ולכאורה השימוש הזה מונע ממנו לטעון טענת מיק"ט כמו שכתב הרמב"ם ה"מ פט"ו ה"ג:

וכן המוכר לחבירו וכו' ונמצא במקח מום שלא ידע בו הלוקח, מחזירו אפילו לאחר כמה שנים שזה מקח טעות הוא, והוא שלא ישתמש במקח אחר שידע במום, אבל אם נשתמש בו אחר שראה המום הרי זה מחל ואינו יכול להחזיר.

וכ"פ בשו"ע רל"ב ס"ג. אלא שבנדוננו יש לקונה לטעון (ואכן כך טען) שמיד לאחר שנתגלה המום רצה לפנות למוכר אלא שמצב בריאותו של המוכר לא איפשר זאת ואכן הוא פנה לאחד מידידיו של המוכר וזה יעץ לו להמתין מספר שבועות.

ובאופן זה, כתב בנתי"מ ששימוש בדבר העושה ואוכל במקום שאינו יכול להודיע למוכר כגון שאינו בביתו אינו נחשב מחילה. ואם כן רכב בזמן הזה נחשב כדבר העושה ואוכל שהרי כל יום שהרכב עומד משלמים עליו אגרת רישוי וביטוח ומפסידים את ירידת ערכו בשוק המכוניות המשומשות.

ועוד כתבו הפוסקים (ארחות משפט סימן צ"ב ס"ז, הובא בפתחי תשובה, וכ"כ בערוך השולחן רל"ב ס"ד, שאם הלוקח הוא מהמונים אין שימושו מחילה כיון שהודיעו. וכבר הזכרנו שכאן הוי כהודיעו משום שגילה דעתו שאינו רוצה בקניה אלא שהמוכר לא יכול היה לשמוע. לכן נראה שאין בשימוש הנ"ל ברכב ראייה שמחל על המום וא"כ יכול לטעון עדיין מיק"ט.

3. האם ניתן לטעון מקח טעות במקרה זה שניתן לתקן ולהשלים את החסר?

² אח"כ נודע כי בכל מכוון בדיקה יכולים לגלות תקלה כזאת של נורת התרעה מקולקלת ואז הם מציינים בדו"ח את המוסך בו אפשר לבדוק את המערכת הממוחשבת. וא"כ מתברר כי הלוקח היה יכול לבדוק זאת. ועדיין נשארו הנימוקים של פגם לא שכיח ורוכשי מכוניות מסתפקים לפעמים בבדיקה של מכונאי ולוקחים סיכון של פגמים קטנים שלא יתגלו וא"כ במום לא שכיח יש לטעון טענת מיק"ט.

אפשר לדמות מקרה זה לנדון תש' הרא"ש כלל צ"ו סימן ו':

ראובן ושמעון היו באישבילי, ויש לראובן בתים בקרטבא, ושניהם היו מכירין בהם, במוצאיהם ובמובאיהם ותכונתם וצורתם, והסכימו יחד שימכור ראובן לשמעון הבתים בסכום ממון, ועשו ביניהם שטרי קנסות שלא יחזרו בהם, ולאחר ג' חדשים נעשה המכר. ובין ההסכמה והמכר באו כותים לקרטבא וחנו בבתים ההם וקלקלו בהם מקצת מקומות, ועשו כותלי הבית מחמת אש שהדליקו בו, ועקרו דלתי הבית והחלונות; וגם הקהל מכרו במס שהיה להם על הבתים דלתות החצר והבית. ושמעון רוצה לחזור במקח, כי נתגלגל קודם גמר המקח והוא לא ידע, והוי מקח טעות; וראובן אומר שדבר מועט הוא, הקלקול, לנגד ערך הבית, ושהוא יגבה מדמי המכר קלקול הבית על פי ערך שמאים. ושמעון אומר: אדרבה, מפני שהוא חשוב מאוד, קלקול מועט נחשב בו למום גדול, והוי מקח טעות.

תשובה: רואה אני את דברי ראובן; כי בית מכר לו, עדיין נקרא בית, אם אירע בו קצת קלקול, מום עובר הוא, ובדמים שהוא מנכה לו יחזור הבית לקדמותו, ואין כאן מקח טעות.

תשובה זאת הובאה כלשונה בטור ח"מ סימן רל"ב ובשו"ע שם פסק כך להלכה והעיר שם הרמ"א שאם המום הוא בגוף הבית כגון שאמר לו שהכותל שלם ונמצא רעוע אינו יכול לבנות לו כותל שלם, אלא הוי מיק"ט. ולכאורה ה"ה במכונת יש לחלק בין פגם באביזר אחד או שניים לבין חלק מהותי במכונת. אלא שתשובה זו סותרת הלכה אחרת שמביא הטור בסימן הנ"ל בשם הראב"ד ומקור הדברים בהשגות הראב"ד הל' מכירה פרק ט"ו.

כ' הרמב"ם ז"ל בהלכה א-ב:

המוכר לחבירו במדה במשקל או במניין וטעה בכל שהוא חוזר לעולם, שאין הונייה אלא בדמים אבל בחשבון חוזר. כיצד מכר לו מאה אגוזים בדינר ונמצאו מאה ואחד או תשעים ותשעה, נקנה המקח ומחזיר את הטעות ואפילו לאחר כמה שנים, וכן אם נמצאו המעות חסר או יתר מן המנין שפסקו חוזר ואפילו לאחר שקנו מידו שלא נשאר לו אצל חבירו כלום חוזר שקניין בטעות הוא וכן כל כיוצא בזה.

טעמו של הרמב"ם הוא ע"פ מה שביאר הר"י מיגא"ש דברי רבא בגמ' כל דבר שבמידה וכו' אפילו בכלשהו חוזר" היינו הטעות חוזרת והמקח קיים.

אבל הראב"ד משיג שם:

א"א אינו מחזור, פעמים שאין המקח נקנה שאם רצה לחזור עד שלא השלים חוזר כגון שהיה תופס לפניו שק של אגוזים ואמר לו הילך שק זה שיש בו סאה של אגוזים בדינר ונטלו והלך לו ומדדו ולא מצא מדתו הרי זה חוזר ואע"פ שרצה זה להשלים אבל אם היה לפניו שק של אגוזים וזה יודע שאין בו אלא כדי שיעור מדה ואמר לו הנה שק של אגוזים לפניך ונטל השק ומדד ולא מצא בו מדתו ה"ז קנה וישלים שהרי היה מכיר שלא היה בו סאה ועל דעת שישלים לו נטלו. ושורש דבר זה בקדושין³.

ובספר "תורה לשמה" סימן שמ"ח, דן בשאלה שבאה לפניו בטבח שקנה בהמה אצל סוחר טבח, המוכר בהמות שחוטות לפי משקל מן הבא בידו, ולאחר שנתן לו המוכר בהמה מן הכשרות, לקחה הטבח

³ כוונתו למ"ש בקדושין דף ת. דבמנה זו ונמצא חסר אינה מקודשת. ה"ה.

הקונה לביתו וכשבא להפשיט הבהמה מצא שיד אחת שבורה באופן שהבהמה לא נטרפה בכך אבל צריך לזרוק היד כנז' בשו"ע י"ד סימן נ':

והנה זה הלוקח מצא עצמו שאותו היום יפסיד במקחו ולכן מצא עילה בזה לבטל המקח וטוען שזה מקח טעות ורוצה להחזיר הבהמה למוכר יען כי נמצא בה שבר שצריך להשליך היד והמוכר טוען שאין המקח מתבטל בזה כי הוא יתן לו יד אחר מבהמה אחרת כשרה שהיא גדולה מזו והלה אומר מאחר שבהמה זו נמצאת חסרה יד נתבטל המקח ולא כל כמיניה להשלים.

ותשובתו כי לכאורה הדבר שנוי במחלוקת זו בין הרמב"ם ז"ל לראב"ד ז"ל ע"פ דברי ה"ה שכתב שם זה לשונו: "וסובר הראב"ד דע"כ לא מפלגינן בהאיש מקדש בין מכר למלוה בכה"ג אלא בשלא אמר במנה זו" וסיים: "ומ"מ אין קידושין דומים למ"מ בכה"ג ודברי המחבר ורבו עיקר" עכ"ל ה"ה. אבל הכסף משנה כתב שם שהראב"ד חידש כאן דין אחר "ואפשר שרבינו ורבו יודו בו". עכ"ל. וכן דעת מור"ם ושאר פוסקים בסימן רל"ב שחידושו של הראב"ד הוא דבמנה זה לא קנה וס"ל דכ"ע יודו בזה. וכנראה כך גם דעת הטור שהביא דברי הראב"ד בענין זה מיד לאחר דברי הרמב"ם ולא ציין שחולקים. ועל פי זה קבע שם בעל ה"תורה לשמה":

כיון שהבהמה עם היד היא גוף אחד חשיב כאומר מנה זו דטעמא דהראב"ד ז"ל במכר במנה זו דלא קנה מפני כי באמרו מנה זו אמרינן זה היה סבור ליקח כל הדמים בבת אחת ולא היה רוצה ליקח זא"ז פעמיים או שלוש ואדעתא דהכי הקנה

ולכן כל שנמצא חסר הוי מקח טעות ובטל המקח וכן באומר הילך שק זה שיש בו סאה של אגוזים בדינר ונטלו ומדדו ולא מצא מדתו ה"ז מקח טעות כי קנה אדעתא ליקח כל מקחו בבת אחת... וא"כ השתא בנידון השאלה אעפ"י שלא אמר המוכר ללוקח אני מוכר לך בהמה זו... חשיב כאומר הילך שק זה שיש בו סאה של אגוזים כי מסתמא הבהמה צריכה להיות שלימה עם היד שלה וכן היא היתה שלימה למראה עינים אך המראה היה טעות מפני שהיד היתה טריפה וצריך להשליכו ולמפרע נמצא שהיתה חסרה היד... ובודאי דחשיב דבר זה כאומר מנה זו. ומאחר דסברת מרן ב"י ז"ל ומור"ם וכמה פוסקים דס"ל כ"ע מודו במנה זו דלא קנה ולא פליג הראב"ד על הרמב"ם ז"ל כוותיהו נקטינן דלא משוו פלוגתא וה"ז מקח טעות וחוזר בו ואינו יכול זה להשלים לו יד אחרת ....

אמנם בעל התורה לשמה לא הזכיר את תש' הרא"ש הנזכרת שנפסקה בשו"ע אולם קשה לומר שלא הכירה ואת דין השו"ע בענין זה. וכן יקשה על הטור עצמו שהביא דברי הראב"ד בדין זה ומיד אח"כ דברי אביו הרא"ש בתשובה בראובן שמכר לשמעון בתים וכו'.

ואם כן ע"כ לומר שיש חילוק עקרוני ביניהם במציאותם כפי שנבאר לקמן;

⁴ שם בדף מ"ז ע"א אמר רב המקדש במלוה אינה מקודשת לימא כתנאי אמרה לשמעתיה דתניא המקדש במלוה אינה מקודשת ו"א מקודשת... ולבסוף העמידו דברי הבריייתא באומר התקדשי לי במנה ונמצא חסר דינר דמר סבר כסיפא לה מילתיה למיתבעיה ומר סבר לא כסיפא וכו' ובסיפא של אותה ברייתא: "ושוין במכר שזה קנה" ופירש ה"ה את הראב"ד שחילוק זה הוא רק במנה סתם שבמכר שוין שקנה אבל במנה זו גם במכר לא קנה.

אלא שלא נראה כן מן המחנה אפרים⁵ שהביא דברי האביאסף במרדכי; אודות המוכר כסף צרוף לחבירו ונמצא כסף סיגים וכתב האביאסף שאינו יכול לחזור מן המקח אלא תחזור האונאה, ואע"פ שחלקו עליו והמהרש"ם כתב שדעתו דעת יחיד והש"ך כתב שראב"ן חולק עליו והעיקר כראב"ן שהמקח חוזר, מ"מ המחנה אפרים הכריע כאביאסף משום שיכול לתקן, ורצה להביא ראיה מתש' הרא"ש שבדבר הניתן לתקן אין ביטול מקח.

בהמשך דבריו שם דן הוא בראיה זו ורצה לדחותה דשמה דוקא בבית סתם סבר כן הרא"ש אבל בבית זה יודה לסברת הראב"ד שהמקח חוזר והראיה לכך שהטור הביא דברי הראב"ד ודברי הרא"ש בזא"ז בסמוך ונראה! ואם כן, ה"ה בכסף צרוף שיכול לזקקו! אולם נראה שאינו מקבל זאת משום שהרמב"ם חולק במכר לו שק זה של אגוזים, ומשמע מזה שהמחנה אפרים חוזר בו ומסיק שהרא"ש חולק על שיטת הראב"ד גם במנה זו משום שסובר כהרמב"ם ז"ל שבשק של אגוזים ונמצא חסר המקח קיים וישלים, וכן הלכה.

למעשה, קיבל המחנ"א את הנחת המ"מ בענין זה שהראב"ד חולק על הרמב"ם בשק של אגוזים ודברי הרמב"ם ורבו עיקר. אולם כנזכר לעיל הנחה זו אינה מוסכמת על מרן הכס"מ שם שחילק בין ההלכות של הרמב"ם והראב"ד וכתב שהראב"ד חידש דין אחר, ואולי אפשר לחלק גם בין דברי הרא"ש לדברי הראב"ד ועל ידי כך ליישב דברי הטור והשו"ע שפסקו שניהם בזא"ז.

נראה לבאר זאת על ידי בירור ההשוואה של בעל ה"מחנה אפרים בין הרא"ש לראב"ד בדין כסף צרוף ונמצא סיגים, מחד, כיון שאפשר לזקקו דומה הוא לבית שאפשר לתקנו. זאת סברת המחנ"א, מאידך תיקון זה נעשה ע"י הוצאת הסיגים דבר המפחית את כמות הכסף הצרוף וזה מחייב גם השלמת המקח ובזה דומה הדבר לדין הראב"ד ב"שק זה". המחנ"א לא התחשב בהבדל זה בין בית לכסף צרוף ולכן השווה את נדונו לנדון דתש' הרא"ש והכריע כאביאסף שפסק המקח קיים ויחזיר אונאה. אולם הש"ך⁶ השווה זאת לדין חטים יפות ונמצאו רעות משום שגם שם לאחר הטחינה צריך להשלים את המקח בגלל חסרון הכמות. אמנם בנתיבות⁷ כתב שטעמו של הש"ך הוא מפני הטירחה שיש בזיקוק הכסף, אולם קשה על זה הרי בזה כבר פסק הרא"ש כאשר ניתן לתקן המקח קיים אע"פ שיש טירחה רבה אלא נראה יותר לומר כי טענת הש"ך דאף לאחר הטירחה של הזיקוק ישאר בידיו כמות קטנה ממה שסיכמו ויצטרך להשלים ובזה, בדבר שבמידה במשקל ובמנין כשאמר מידה זו ונמצא חסר חוזר המקח כמו שהביא הטור בשם הראב"ד וכתב הב"י שאין חולק על סברה זו ופסקה בשלה"ט ריש סימן רל"ב. ולפי זה אפשר עוד לומר טעם נוסף בחיטים יפות ונמצאו רעות שחוזר המקח כיון שהמידה חסרה ולא רק בגלל שאין זה אותו המין כמ"ש ה"ה בפ"ז בהלכות מכירה בהלכה זו. וא"כ צ"ע מדוע לא חילקו בזה בין חטים סתם לחטים אלה ואולי חטים יפות הוי כחטים אלו.

מ"מ, על פי הסבר זה מקבל הש"ך את סברת הראב"ד ופוסק על פיה בנדון חטים יפות וכו' ואינו רואה בכך סתירה לדין תש' הרא"ש בבית שנתקלקל, והטעם משום שאין זה דבר שבמידה וכו' ולאחר שיתקן אין צריך להשלים המקח.

⁵ בהלכות מכירה דיני אונאה סימן ו'

⁶ רל"ג ס"ק א'.

⁷ שם ס"ק ד'.

לפי זה מובן מדוע לא הקשה הש"ך גם על דין הרא"ש מאי שנא מחטים וכו' כפי שהקשה על כסף צרוף. מובן גם מדוע לא העיר הטור כי תש' הרא"ש חולקת על דין הראב"ד בדבר שאפשר להשלימו ופסק את שתי ההלכות בזא"ז.

הראב"ד פסק דין מקח טעות בכגון שלא סופקה כל הסחורה; שק זה שיש בו סאה אגוזים ולא מצא בו כדי מידתו, כסף צרוף ונמצא סיגים, בהמה כשרה ונמצאת רגל או יד טריפה, בכל המקרים הללו לא הושלם המקח. אפשר לראות זאת כחסרון בקנין, כדעת רב ושמואל בגמ'⁸ דאמרי תרווייהו כור בשלושים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה ואפשר עוד להסביר זאת בחסרון של החפץ הנמכר, המשנה את הסכמת הלוקח ונ"מ אם את פעולת הקנין עשו בחפץ אחר שאז הקנין הושלם ואע"פ כן הלוקח מקפיד.

לעומת זה הרא"ש דיבר על מכירה של חפץ בשלמותו, אלא שחלקים הנלוים לחפץ, שאינם העיקר - ואינם מפחיתים בחפץ מבחינה כמותית - חסרים או פגומים. כאן לא שייכת טענת מקח טעות משום שבית ביקשתצ לקנות ובית קיבלת. כלומר מסגרת המכירה התקיימה במלואה. בזה גם הראב"ד יודה שתיקון של חלקים אינו שייך להשלמה בגוף המקח.

על פי זה תירצנו את הטור ואת התורה לשמה, את השו"ע שהסכים וקיבל את דברי הראב"ד ופסק את הרא"ש להלכה, וביארנו גם את ההבדל בין דין הרא"ש לחטים יפות ונמצאו רעות. בזה גם נתבארה דעת הש"ך והבאה"טבסימן רל"ג דלא כנתה"מ ודלא כמחנ"א שהשווה דין כסף ונמצא סיגים לנדון תש' הרא"ש ופסק כאביאסף.

4. רכב שנמכר ונמצאו בו חלקים פגומים - האם המכר בטל?

כעת, בבואנו לדון בנד"ד, במכונת ונמצא בה חלק פגום בהנחה שהפגם היה ברשות המוכר⁹ וברור שהקונה לא היה רוכש אותה במצב כזה¹⁰, משום שמדובר באביזר בטיחותי. מאידך המוכר יכול לתקן ולהשלים אביזר זה.

והשאלה: האם דומה המכונת המקולקלת לבית והאביזר הפגום לדלתות הבית, חלונותיו וצבע הקירות שהתקלף או נשרף בעשן? ועל המוכר לתקן ולהחליף מה שנחוצך וכדברי הרא"ש בתשובה. או שמא דומים חלקי המכונת לחלקי הבהמה, וכנדון דבר שבמידה, משקל ומנין לדעת הראב"ד כשמכר לו שק זה או בהמה זו וחסר חלק או שהוא פגום דהוי מקח טעות, ולדברי הב"י והטור גם הרמב"ם מודה בזה. וא"כ הוא הדין גם כשמכר לו מכונת מסוימת דהוי כמכונת זו והוי מק"ט.

שאלה זו תלויה בהגדרת החפץ "מכונת" לבעליו! נ"ל כי קניית מכונת כוללת את גוף המכונת עם כל האביזרים המאפשרים לה לנוע באופן תקין, אולם השילדה (עם המספר המיוחד שלה) שאינה מוחלפת

⁸ בבא בתרא פ"ו ע"ב.

⁹ אע"פ שהמוכר לא ידע מכך וכנזכר ברמ"א סימן רלב סעיף י"ח בטבעת שמכרה בחזקת זהב ואחר כך שברו הלוקח ונמצא בו בדיל, שחייב להחזיר מעותיו אף על גב שגם המוכר נתאנה בו.

¹⁰ אילו היה מדובר בדבר שלא מקפידים עליו המקח קיים וכמ"ש הרמב"ם בהלכות מכירה פרק טו הלכה ה' כל שהסכימו עליו בני המדינה שהוא מום שמחזיר בו מקח זה מחזירין, וכל שהסכימו עליו שאינו מום הרי זה אינו מחזיר בו אלא אם פירש, שכל הנושא ונותן סתם על מנהג המדינה הוא סומך. ועוד, שהרי זה כקונה חטים יפות ונתן לו יפות שיש למעלה מהן שאין המקח חוזר.

לעולם היא המכונית עצמה וכל השאר הם חלקים נלוים. הראיה לכך היא התייחסות בעלי המוסכים וחברות הביטוח לנושא; כאשר רכב מקבל מכה או מתקלקל אחד מחלקיו מתקנים ומחליפים את אנותו חלק משא"כ כאשר נפגעת השילדה באופן שצריך לתקנה אין מתקנים זאת ומגדירים את הרכב כמחוסל. לפיכך אין לראות את חלקי הרכב כולם כחלק מן הגוף השלם כרגל בבהמה אלא כחלקים נלוים כחלונות ודלתות הבית.

לכן למסקנה נראה שחלק פגום ברכב יכול המוכר לתקן ולהחליף משום שאין זה פגם מהותי במכונית, ויכול לומר לו מכונית ביקשת לקנות ומכונית קיבלת.

ב. כאשר לא ניתן לטעון טענת מקח טעות, מי ישלם את עלות התיקונים הנ"ל?

על פי מה שהתבאר לעיל נראה כי על המוכר להשלים את החסר במכונית משום שהטעה את הקונה וזה חשב שקנה רכב תקין אלא שמתביעת הקונה למדנו, כי בין התקלות ישנן כאלה המצויות במכוניות משומשות. אמנם טענתו העיקרית של התובע נדחתה משום שאפשר להשלים את החסרון ובתוך כך ביררנו את אחריותו של הנתבע על עצם הפגם, מ"מ אין זה אלא ביחס לאחד הפגמים ולכן ראוי לדון בכל טענה לגופה כדלקמן:

1. האימוביליזר - הקונה ידע שהוא מקולקל ויצטרך לתקנו או שישאר בלעדיו. טענתו כי לא ידע שבלעדיו אי אפשר לבטח את הרכב אינה מסתברת, וגם אם נכונה היא אין זה מעניינו מה הוא חשב לעשות עם זה, העיקר שידע שהוא מקולקל. ועוד שהמוכר טוען כי הפחית ממחיר המחירון בגלל הקלקול מתוך כוונה שהקונה יתקנו.

2. משאבת הדלק - בבדיקה התברר כי היא אינה תקינה, המוכר תיקן אותה והקונה טוען שהתיקון היה שטחי ולא פתר את הבעיה. המוכר יכול לטעון (א) הסכמת לקבל את התיקון שעשיתי כפי שהוא בלי לבדוק וא"כ מחלת! (ב) יתכן והקלקול אירע אצלך, ואמנם הקונה טוען בברי שהקלקול הזה היה כבר קודם לכן, אולם טענת השמא של המוכר פוטרת אותו מתשלום בהיותו מוחזק ואמנם עליו להשבע היסת שאינו יודע ולכן יש לחייבו תשלום כלשהו. יש לעיין בטענת שמא כזאת שלא ה"ל למידע, האם אמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה, או שיש לפוטרו בשבועה דוקא או אולי עלינו להטיל שבועה על התובע הטוען ברי שישבע ויטול? עיין בכל זה בס' "ויאמר יצחק" לר' יצחק נ' ואליד סימן רט"ו ובקרני רא"ם סימן ס"ב ובישכ"ע ח"ב בהשמטות בסוף הספר. ועיין בדין זה בשו"ע חו, מ סימן צ' ובסימן שס"ד בטור. נראה להכריע בענין זה לחייב את המוכר בשליש מהתיקון היות והקונה העיר על תקלה במשאבה קודם הקניה ולטענתו לא תוקנה התקלה מאידך כיון שלברר את טענות הצדדים יש להטיל שבועה לכן ראוי לפשר לצד המוחזק.

3. מנגנון פתיחת כריות האויר - אם יתברר שאכן נורת ההתרעה נותקה ע"י מכונאי יש לחייב את המוכר במלוא עלות התיקון. הטעם הוא משום שזהו מום שאינו שכיח ונחשב כמרכיב מהותי ביחס לרכב בהיותו אביזר בטיחות חשוב ברכב כזה. גם אם לא אירעה התקלה אצלו מ"מ הוא חייב ואינו יכול לטעון שרימו אותו ועיין סעיף י"ח ברמ"א.

על הקונה להציג חו"ד מהמוסך המורשה לאימות החשד¹¹.

4. הרדיו - המוכר פטור משום שהקונה סבר וקיבל ואע"פ שחשב כי הקלקול הוא קטן ועלות התיקון נמוכה מ"מ לא הסתמך על דברי המוכר שאינם בגדר חו"ד מקצועית והראיה שלא ביקש שהמוכר יתקן וימסור לו רדיו תקין אלא חשב לתקן בעצמו לכן סבר וקיבל את התיקון איזה שיהיה.

החותם פה עיה"ק בית א-ל ת"ו

הצב"י עובדיה אחיטוב

---

¹¹ החלטת בית הדין היתה לחייב את המוכר להביא חו"ד מהמוסך שתיקן בו את הרכב שאכן כל המערכות הנ"ל היו תקינות או לחילופין חו"ד הקובעת שכל התקלות אירעו לאחרונה.